

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 14 — 1997

Oversikt over våre vegetasjonstyper

NINAs nye temahefte «Vegetasjonstyper i Norge» er en revidert og sterkt utvidet utgave av «Enheter for vegetasjonskartlegging» (EVK) som Økoforsk ga ut i 1987. Systemet ble godt tatt fra starten og ble gradvis tatt i bruk i undervisning, inventeringer, verneplaner, lokalitets- og områdebeskrivelser, vegetasjonskartlegging og andre sammenhenger der det var behov for en «knaggrekke» av naturtyper for å beskrive en del generelle trekk ved vegetasjonen i ulike deler av Norge.

Systemet var også utgangspunkt for beskrivelse av naturtypediversitet i Norges «landstudie» til Rio-konferansen i 1992. Det har vært særlig hyggelig å erfare at ikke bare personer med tilknytning til botanikk har tatt EVK i bruk, men også zoologer og folk i skogbrukskretser.

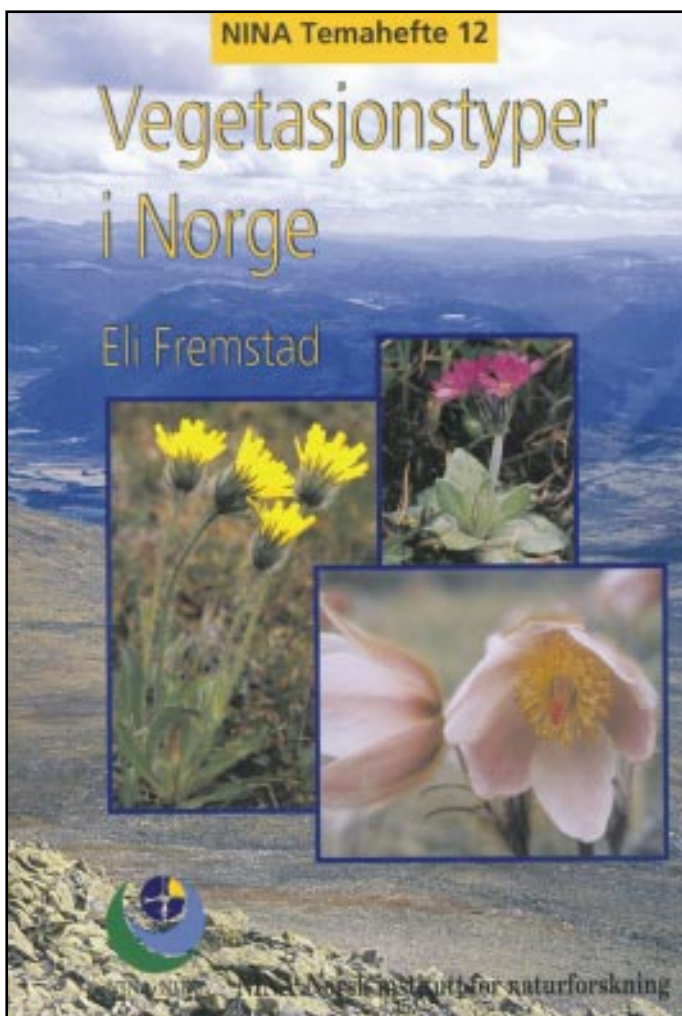
Stadig mer brukt

Oversikten har vært stadig mer brukt også av ulike forvaltningsinstanser. I Direktoratet for naturforvaltning har det vært interesse for å ta den i bruk som grunnlag for nasjonale, regionale og lokale oversikter over naturressurser, enten det dreier seg om arter, naturtyper, verneområder eller som grunnlag for arealplanlegging på ulike nivåer. I forbindelse med tilpasninger til EUs miljøpolitikk har forvaltningen også hatt behov for en relativt detaljert oversikt over norske vegetasjons- og naturtyper.

Mellomeuropeisk system for dårlig

Redaktørene av EVK valgte å ikke konstruere et rent plantesosiologisk system etter den «mellomeuropeiske skole», dels fordi store deler av norsk vegetasjon ikke var tilstrekkelig analysert med plantesosiologiske metoder, men mest fordi de hadde vansker med å akseptere filosofien som ligger bak et hierarkisk system basert på karakter- og lederarter. Et slikt system ville ikke være fruktbart, fordi det ikke gjenspeiler godt nok de faktorene som er avgjørende for og som styrer vegetasjonsutviklingen.

«Assosiasjonene» i den plantesosiologiske skolen er konkrete enheter som er

gjenkjennelige i naturen gjennom visse artskombinasjoner, men grupperinger høyere oppe i hierarkiet («klasser», «ordener») blir fort abstrakte og vanskelige å få tak på. Det gjelder særlig når klasse- og ordenkarakterarter, som har fått sin rang på grunnlag av vegetasjonsforholdene i Mellom-Europa, enten mangler i Norge eller opptrer i andre vegetasjonstyper enn i artenes kjerneområde.

Basert på miljøgradienter

For redaktørene av EVK var det viktig å lage et system av vegetasjonstyper som på en mer umiddelbar og direkte måte gjenspeiler forholdene i naturen, og som gir muligheter for «gjenkjennelse», også for

NINAs temahefte «Vegetasjonstyper i Norge» gir en pragmatisk tilnærming til forholdene i natur- og kulturlandskapet og er laget for å kunne kategorisere vegetasjon, enten det er i tilknytning til vegetasjonskartlegging, arealplanlegging, områdebeskrivelser, inventeringer, konsekvensanalyser, ressursoversikter og ressursregnskaper, forvaltning av biodiversitet eller undervisning ved universiteter og høyskoler.

dem som ikke er skolelært i det plantesosiologiske systemet. Det falt derfor naturlig å ty

til et system basert på miljøgradienter. Den gradientbaserte EVK er mer i pakt med utviklingen i vegetasjonsøkologisk forskning i vårt område enn et plantesosiologisk system er.

Naturforvaltningen tilgodeses

Systemet som nå presenteres som «Vegetasjonstyper i Norge» tar primært hensyn til behovene i naturforvaltningen. Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning søker etter et system der flest mulig naturtyper er representert, og der det finnes muligheter for å henge flest mulig arter av planter og dyr på en «naturtypeknagg».

Vegetasjonstyper i tre nivåer

«Vegetasjonstyper i Norge» har beskrivelsene ordnet i tre nivåer: «grupper», «typer» og «utforminger».

GRUPPER er de 24 hovedgruppene i systemet. De er definert fysiognomisk og økologisk. Noen av gruppene er samlegrupper av flere svært forskjellige vegetasjonstyper. Skog er samlet i gruppene A-E, fra fattig til rik, på ikke forsumpet mark i gruppene A-D, og sumpskog i E. Åpen, ikke tresatt vegetasjon på fastmark, fra lavlandet til og med nordboreal, utgjør gruppene F-I, med tørr rasmark-, berg- og kantvegetasjon i F, kulturbeatinget eng/beite i G, kystlynghei i H og et spekter av sterkt kulturpåvirket eller kul-

turbetinget vegetasjon i I. Myr og andre våte vegetasjonstyper utgjør gruppene J-M (myr), N (kilde), O-P (vannkant og vann) og Q (elvestrand). Fjellvegetasjon er samlet i gruppene R (rabb), S (leside) og T (snøleie). Havstrandvegetasjon utgjør gruppene U (undervanns-, strandeng- og strandsumpvegetasjon), V (drift- og sandstrandvegetasjon), W (sanddynevegetasjon) og X (strandberg og fuglegjedslet vegetasjon).

TYPER tilsvarer i de fleste tilfeller plantesosiologiske enheter på noe forskjellige nivåer, avhengig av hvor detaljert en har kunnet være ut fra tilgjengelig materiale - og i den grad det har vært

mulig å systematisere det. Systemet omfatter 137 typer. De er oftest gitt navn etter karakteristiske arter eller artsgrupper og en ending som antyder fysiognomi, f.eks. «-hei», «-kratt». Typene er videre oppdelt i «utforminger».

UTFORMINGER tilsvarer oftest en plantesosiologisk enhet på lavere nivå.

Informasjonen om typene er ordnet i et fast mønster, delt i åtte avsnitt.

Nedenfor gis eksempel på vegetasjonsbeskrivelse (noe forkortet og uten de latinske navnene).

B Lavurtskog-vegetasjon

Lavurtskogene inneholder en stor del av artsutvalget fra blåbærskog og bregneskog, men har i tillegg varierende antall mer næringskrevende og/eller varmekrevende arter. Tresjiktet består av gran, furu, dunbjørk eller hengebjørk, eller det er blandingsskog der det også kan inngå edelløvtrær. Lavurtskoger dominert av (eller preget av) eik, hassel og bøk føres til gruppe D (edelløvsogvegetasjon).

Arter som kjennetegner A4 (blåbærskog) utgjør viktige bestanddeler også av lavurtskog. Arter som skiller lavurtskog fra A-gruppen er: *fingerstarr*, *ormetelg*, *markjordbær*, *skogsvevarter*, *vårerteknapp*, *hengeaks*, *småmarimjelle*, *olavsstake*, *lundrapp*, *legevintergrønn*, *teiebær*, *teskjeggveronika*, *legeveronika*, *skogfiol*, *strøtornemose* og *storkransmose*.

Beslektet skog i Nord-Norge har oftest et friskere eller mer humid preg og står mellom lavurtskog og høystaudeskog; mange nordlige bestander kan føres til C2c (lavurtutforming med spredte høystauder).

B1 Lavurtskog

FYSIOGNOMI - Produktiv og ofte artsrik skog av gran, furu og/eller dunbjørk, eventuelt med innslag av andre løvtrær, bl.a. edelløvtrær. Lavurtskog med sterkt innslag eller dominans av osp finnes i flere regioner. Antall forvedede arter kan være relativt høyt, bl.a. med innslag av rosearter, trollhegg, korsved og vivendel. Lavvokst, ofte åpent feltsjikt av lyng og lave urter. Hvitveis er ofte dominerende i våraspektet. Rikere utforminger med

B1a Lavurtskog, sørlig/østlig lavlandutforming. Her en floristisk utarmet utforming med gran, liljekonvall, blåveis og vårerteknapp. Snåsa, Nord-Trøndelag.

Foto: ELI FREMSTAD

store innslag av lave urter enn av lyng viser slektskap med edelløvsog (D-gruppen). Ofte velutviklet bunnsjikt. Hagemarkskoger er ofte kulturmodifiserte lavurtskoger, og mye av vår eldre kulturmark har trolig vært lavurtskoger.

ØKOLOGI - På veldrenert, ofte steinet grunn med tilsvarende næringsstatus som småbregneskog (A5), men på varmere og tørrere lokaliteter. I tørkesomre viser B1a-c tegn på tørkestress. Lavurtskog i nordboreale områder, nord for Salten også i lavlandet, er gjerne friskere og har innslag av fjellskog- og fjellarter.

UTBREDELSE - I hele landet. Best utviklet i sommervarme områder på Østlandet, i en del fjordstrøk på Vestlandet og i Trøndelag-Salten. Går høyest opp i solvendte lier og rasmarker og er ofte den skogtypen som preger «sørbergvegetasjon».

VARIASJON - Stor regional variasjon, og etter lokale forhold. Typen finnes ofte i utforminger som er preget av ytre påvirkning (hugst, beite og tråkk) som fører til store endringer i feltsjiktet.

Beiteutforminger får gjerne mye engkvein, gulaks og urter.

B1a SØRLIG/ØSTLIG LAVLAND-UTFORMING

Skog av gran eller furu eller blandingsbestander med gran, furu og løvtrær. I lavlandsområder spisslønn, skogsvingel, myske m.fl. Relativt baserik jord (morene, andre relativt finkornede sedimenter, forviringsjord). På varme steder, ofte i mosaikk med blåbærskog. Skog av høy bonitet.

Særlig vanlig på deler av Østlandet, mer spredt i andre landsdeler. På Agder mest ytterst ved kysten. Utformingen kan ha kantsamfunn av varmekjære arter.

B1b OSEANISK LAVLAND-UTFORMING - Furu- eller bjørkeskog i lavlandet i kyst- og fjordstrøk på Vestlandet. Ofte noe/tydelig beitepåvirket.

ARTER - A-arter, spesielt fra A4 (blåbærskog), B-arter, dessuten hengebjørk, dunbjørk, hassel, trollhegg, furu, osp, einer, vivendel, korsved, bergørkvein, tannrot, liljekonvall, knollerteknapp, sanikel.

B1a: gran, leddved, snerprørkvein blåveis.

B1b: eføy, kristtorn, skogburkne, storfrytle, kusymre, einstape, stortujamose.

Stoffet er hentet fra

NINA Temahefte 12:

Eli Fremstad:

«Vegetasjonstyper i Norge». 279 s.